

OSOBITOSTI PRVOSTUPANJSKIH POSTUPAKA U PATERNITETSKIM PARNICAMA

Milan Franić, dipl.iur., sudski savjetnik
Županijski sud u Splitu
Marko Perkušić, student
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

UDK: 347.63::347.91/.95
Ur.: 19. srpnja 2012.
Pr.: 15. studenoga 2012.
Pregledni znanstveni rad

Sažetak

Ovaj je rad plod istraživanja provedenog na temelju vjerodostojnog uzorka prvostupanjskih paternitetskih parnica.

Prvi problem koji se istražuje je praktična uloga izvođenja dokaza medicinskim vještačenjem DNK metodom u praksi. Neprijeporno dominantnu snagu dokaza medicinskim vještačenjem DNK metodom promatra se u svjetlu učestalosti izvođenja tog dokaza u usporedbi s izvođenjem drugih dokaza.

Drugi problem koji se istražuje je stvarna razina opterećenosti pravosudnog aparata paternitetskim stvarima. Utvrđuju se i objašnjavaju osobitost prvostupanjskih postupaka u paternitetskim parnicama analiziranjem iz uzorka dobitvenih podataka o brojnosti i trajanju tih parnica te vrstama sudskih odluka.

U sadržaju rada se, slijedom pojedinih točaka, uvodno navode problemi kojima se istraživanje bavi i formuliraju teze istraživanja, objašnjava formiranje vjerodostojnog uzorka i metodologija istraživanja, uz sažeto iznošenje pravno-regulacijskog okvira paternitetskih postupaka te se analiziraju iz uzorka prikupljeni podatci radi dokazivanja uvodno formuliranih teza rada.

Ključne riječi: *utvrđivanje očinstva, osporavanje očinstva, paternitetske parnice, općinski sudovi, dokazivanje, medicinsko vještačenje DNK metodom.*

1. UVOD

U uvodnom djelu autori će navesti razloge odabira paternitetskih parnica za predmet istraživanja, definirat ćemo probleme i teze istraživanja te pojasniti strukturu istraživanja.

Dovođenje u vezu osnovnih činjeničnih, materijalnopravnih i procesnopravnih osobitosti paternitetskih postupaka vodi ka zaključku da se radi o primjeru «lakih

slučajeva».¹ Činjenično, utvrđuje se tek jedna sporna činjenica (biološko porijeklo djeteta od oca), a za što stoji na raspolaganju jedan nepobitan dokaz (medicinsko vještačenje DNK metodom).² Materijalno, radi se o potencijalnoj primjeni svega dvanaest zakonskih članaka³, dosta konkretnijih u usporedbi s odredbama propisa općeg građanskog prava, pa time, uvjetno rečeno, i interpretativno manje zahtjevnijih. U procesnom pravnom smislu, susrećemo inkvizitorne procesne ovlasti suda u pogledu utvrđivanja činjenica i izvođenja dokaza, elemente formalne dokazne teorije (obveza provođenja medicinskog vještačenja kada izvanbračno očinstvo utvrđeno priznanjem osporava muškarac koji sebe smatra ocem) te jasno zakonsko određivanje stranaka i njihovih stranačkih uloga kroz institut jedinstvenog suparničarstva.⁴

Već je ovdje nužno gornji zaključak o lakoći paternitetskih predmeta ublažiti dvama prigovorima.

Prvo, spomenuta «lakoća» nikako ne znači manju relevantnost činjenice koja se utvrđuje ili osporava u ovim postupcima (očinstvo). Ovo je (samo)razumljivo već iz paušalne liste pravnih učinaka očinstva (roditeljska skrb, uzdržavanje, nasljedopravni učinak), a o izvanpravnoj relevantnosti da i ne govorimo.

Drugo, iako bi se na prvi pogled reklo da «lakoća» ove slučajeve čini, kadrovski i materijalno, manje opterećujućim po pravosuđe, tu treba posebno uzeti u obzir brojnost i troškove koje ovi postupci iziskuju. Veća brojnost iziskivala bi veći kadrovski angažman, a zakonsko pravilo o isplati predujma za troškove vještačenja iz sredstava suda⁵, povezano sa skupoćom ovih vještačenja, na neki način relativizira i manje materijalno opterećenje pravosuđa ovim predmetima.

Polazeći baš od «lakoće» i pretpostavljene manje brojnosti paternitetskih predmeta, čime se dotičemo prve teze formulirane nastavno, nužno je istražiti brojnost paternitetskih postupaka, duljinu trajanja prvostupanjskih postupaka, vrste prvostupanjskih odluka, kao i provođenje dokaznog postupka, s naglaskom na medicinska vještačenja.

Dakle, dva su zadatka koja si postavlja ovo istraživanje.

Prvi je zadatak istražiti koliko je je li dokaz medicinskim vještačenjem DNK metodom, specifičan za ove postupke, umanjio potrebu izvođenja drugih dokaza.

1 O Hartovu razlikovanju *plain cases-penumbral cases* v. Hart, H.L.A., *The Concept of Law*, Oxford, 1961., str. 123 i d. O Dworkinovu razlikovanju *easy cases-hard cases* v. Dworkin, R., *Law's Empire*, London, 1986., str. 265 i d. Općenito o razlikovanju lakih i teških slučajeva kao problemu teorije pravne argumentacije, v. Harašić, Ž., *Problem razgraničenja lakih slučajeva (easy cases) i teških slučajeva (hard cases)*, Zagreb, ZPFZG, 1/2006, str. 85-116.

2 Tako i Korać, A., *Izbjegavanje medicinskog vještačenja i razumni rok u paternitetskim sporovima*, Zagreb, ZPFZG, vol. 52, 6/2002, str. 1253-1284, u *Hrestomatija hrvatskog obiteljskog prava*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 510.

3 Čl. 71.-74. i 79.-86. Obiteljskog zakona, NN br. 116/03., 17/04., 136/04., 107/07., 57/11. i 61/11.; dalje: ObZ.

4 Čl. 83. st. 3., 270. st. 2., 286. st. 2. i 3., 287. st. 2. i 3. i čl. 289.-290. ObZ.

5 Čl. 286. st. 4. ObZ.

Drugi zadatak je dobiti konkretne podatke o parametrima koji određuju angažman pravosuđa u ovim predmetima. Stoga je nužno utvrditi podatke o trajanju ovih postupaka. Interpretativno, zbog manje brojnosti i «lakoće» ovih predmeta, ovi podatci imat će širi domet. Podatak o trajanju ovih postupaka koji su po svojoj naravi manje brojni i laki, služiti će kao osnova za pretpostavku o tomu kako složeniji postupci traju dulje od toga. U tom smislu, nalaz duljeg trajanja ovih postupaka od pretpostavljenog bio bi jako nepovoljan.

Na tragu ovih zadataka, formulirat će se i obrazložiti teze koje se žele dokazati ovim istraživanjem.

Prva je teza o paternitetskim parnicama kao kvantitativno malom segmentu obiteljskih parnica, s udjelom manjim od 10%. Kako je pitanje očinstva regulirano mehanizmom oborive zakonske predmnjeve može se očekivati da će se potreba utvrđivanja očinstva u parničnom postupku manje pojavljivati od potrebe za konstitutivnom (razvod i poništaj braka) i kondemnatornom (uzdržavanje) obiteljskopравnom zaštitom.

Druga je teza o relativnoj kratkotrajnosti prvostupajnskih postupaka osporavanja i/ili utvrđivanja očinstva, u smislu da je od podnošenja tužbe do donošenja prvostupajnske odluke potrebno manje od 12 mjeseci. Razlog se uočavao u sinergiji „lakoće“ i načela hitnosti⁶ u ovim predmetima. Dok „lakoća“ motivira suca na postupanje radi zadovoljenja Okvirnih mjerila za rad sudaca, hitnost ga na to prisiljava. Kako je sudska praksa u pogledu tumačenja standarda „suđenje u razumnom roku“ izgradila stav o paušalnom trogodišnjem trajanju ovoga roka, ovdje smo, opet cijeneći „lakoću“ i hitnost, za tezu o trajanju prvostupajnskog postupka uzeli trećinu toga vremenskog intervala.

Treća je teza kako se dokaz medicinskim vještačenjem provodi u više od dvije trećine paternitetskih parnica. Ovdje polazimo od notorne nepobitnosti ovoga dokaza.⁷ U tom smislu ovaj dokaz svojom spoznajnom ulogom u postupku nelojalno konkurrira drugim dokazima, u prvom redu iskazima. Stoga zaključujemo da je njegovo izvođenje u ovim parnicama učestalo i da znatno umanjuje potrebu za izvođenjem dokaza saslušanjem. Nadalje, polazimo i od obveze izvođenja ovog dokaza u postupcima osporavanja izvanbračnog očinstva utvrđenog priznanjem muškarca koji sebe smatra ocem.

Četvrta je teza kako je u više od dvije trećine nemeritornih odluka razlog njihova donošenja procesna dispozicija tužitelja. Može se pretpostaviti da profesionalno zastupanje stranaka ostavlja malo mjesta razlozima negativnih procesnih odluka kao što su pomanjkanje ili promašenost legitimacije, nepravodobnost tužbe i slično.

Podatke korištene i analizirane u ovom radu autori su za potrebe ovog istraživanja prikupili pregledom odgovarajućih upisnika, evidencija i spisa predmeta Općinskog suda u Splitu. Svi korišteni i analizirani podatci iz ovog rada odgovaraju stanju u spisima predmeta, Pob i III P upisnicima i e-Spisu Općinskog suda u Splitu na dan 31. siječnja 2011. godine.

6 Čl. 265. – 266. ObZ.

7 Tako i Korać, A., op.cit., str. 498.

2. FORMIRANJE UZORKA I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Za svaku pojedinu godinu izdvojili smo iz odgovarajućeg upisnika Općinskog suda u Splitu (III P/2008, Pob/2009 i Pob/2010) podatke o parnicama radi utvrđivanja i/ili osporavanja očinstva. Nalazimo 29 od ukupno 492 predmeta zavedena u upisnik III P za 2008., 37 predmeta od ukupno zavedenih 770 u upisniku Pob za 2009. i 34 predmeta od zavedenih 623 u upisniku Pob za 2010. Tako smo izdvojili paternitetske (ukupno 100) od ostalih (ukupno 1885) parnica u obiteljskopравnim stvarima u relevantnom razdoblju.

Sukladno podacima u spisu, e-Spisu i Upisniku, svakom paternitetskom predmetu dodijelili smo oznaku „*prvostupajnski odlučeno*“ (ukupno 60, od čega 27 iz 2008., 25 iz 2009. i 8 iz 2010.) ili „*u tijeku*“ (ukupno 40, od čega 2 iz 2008., 12 iz 2009. i 26 predmeta iz 2010.).

Predmetima „*prvostupajnski odlučeno*“ priložili smo presliku odluke, formirajući tako uzorak od ukupno 60 prvostupajnskih odluka, u kojem smo odvojili nemeritorne odluke (ukupno 16, od čega 7 iz 2008. i 2009. i 2 iz 2010.) od meritornih (ukupno 44, od čega 20 iz 2008., 18 iz 2009. i 6 iz 2010.). U ovako dobivenom poduzorku meritornih odluka razlučili smo obrazložene (ukupno 30, od čega 16 iz 2008., 9 iz 2009. i 5 iz 2010.) od onih neobrazloženih pozivom na čl. 338. st. 6. Zakona o parničnom postupku⁸ (ukupno 14, od čega 4 iz 2008., 9 iz 2009. i 1 iz 2010.).

Predmetima „*u tijeku*“ priložili smo izvadak iz e-Spisa, iz kojeg je razvidan datum zaprimanja tužbe, dodjela predmeta u rad sucu, održavanje ročišta i lokacije u kretanju spisa predmeta.

Ovako formiran uzorak vjerodostojan je za istraživanje osobitosti prvostupajnskih paternitetskih parnica u Republici Hrvatskoj, imajući u vidu da je Općinski sud u Splitu po veličini drugi općinski sud u Republici Hrvatskoj, odnosno najveći od svih općinskih sudova na kojima građanska i kaznena oblast sudovanja nisu organizirane kroz posebne općinske sudove.⁹

Nastavno, objašnjavamo metodu koju smo primijenili na ovako formiran uzorak kako bismo istražili dinamiku postupanja, osobitosti provođenja dokaznog postupka i razloge donošenja nemeritornih prvostupajnskih odluka.

8 Zakon o parničnom postupku, NN br. 53/91., 91/92., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11. i 148/11. (pročišćeni tekst); dalje: ZPP.

9 Ovdje se ima u vidu građanska oblast sudovanja, u koju spadaju paternitetske parnice. U toj je oblasti sudovanja Općinski sud u Splitu drugi po veličini općinski sud u Republici Hrvatskoj. Prvi je po veličini Općinski građanski sud u Zagrebu. Kaznena i građanska oblast sudovanja samo su u Zagrebu organizirane kroz posebne općinske sudove, a iz građanske oblasti sudovanja izdvojena je radnopravna podoblast sudovanja, koja je također organizirana kroz poseban općinski sud, pa tako postoje Općinski građanski sud u Zagrebu, Općinski kazneni sud u Zagrebu i Općinski radni sud u Zagrebu, a u osnivanju je i Općinski sud u Novom Zagrebu (v. čl. 2. Zakona o područjima i sjedištima sudova, NN br. 144/10. i 84/11.; dalje: ZPSS).

Po godinama (2008., 2009. i 2010.) dajemo sljedeće podatke:

- ukupno obiteljskih parničnih predmeta,
- apsolutni i relativni broj paternitetskih predmeta,
- apsolutni i relativni broj paternitetskih predmeta u kojima je odlučeno prvostupanjski,
- apsolutni i relativni broj paternitetskih predmeta u kojima je meritorno prvostupanjski odlučeno,
- apsolutni i relativni broj paternitetskih predmeta u kojima je nemeritorno prvostupanjski odlučeno,
- apsolutni i relativni broj paternitetskih predmeta u tijeku.

Razlog tomu je kako bismo utvrdili koliki je udio paternitetskih predmeta u segmentu obiteljskih parnica i kako se kreće u vremenu kroz relevantno razdoblje, koliko je ovih predmeta iz 2008. i 2009. ostalo neriješeno te kolika je učestalost pojedinih vrsta odluka donesenih u ovim predmetima u relevantnom razdoblju.

Na uzorku paternitetskih predmeta zavedenih u 2008. i 2009. u kojima je donesena prvostupanjska meritorna odluka za svaki predmet uzimamo datum podnošenja tužbe i datum donošenja prvostupanjske meritorne odluke radi računanja prosječnog vremena trajanja prvostupanjskog paternitetskog postupka po godinama i za relevantno razdoblje.

Ovo kako bismo utvrdili prosječno vrijeme potrebno za donošenje prvostupanjske meritorne odluke u ovom razdoblju te usporedili podatak za 2008. s podatkom za 2009.

Na poduzorku obrazloženih meritornih odluka za relevantno razdoblje (ukupno 30) istražujemo koje je dokaze sud izvodio te kako ih je ocijenio s obzirom na spornu činjenicu očitstva, tako što smo za svaki predmet utvrdili:

- je li izveden dokaz pregledom ili čitanjem isprava različitih od potvrda iz državnih matica,
- je li izveden dokaz saslušanjem stranaka,
- je li izveden dokaz saslušanjem svjedoka,
- je li određeno izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem DNK metodom,
- koliko je puta upućen poziv radi uzorkovanja krvi za potrebe medicinskog vještačenja DNK metodom,
- je li s uspjehom izveden dokaz medicinskim vještačenjem DNK metodom;
- je li očitstvo s uspjehom osporeno ili utvrđeno ili oboje.

Razlog tomu je kako bismo utvrdili koliko je učestalo izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem te isključuje li ovaj dokaz svojom nepobitnošću potrebu izvođenja drugih dokaza u ovim predmetima.

Na uzorku od 16 procesnih odluka istražiti ćemo vrste tih odluka i zakonske razloge donošenja istih. Ovo kako bismo utvrdili razloge nemeritornog okončavanja paternitetskih parnica.

3. NACRT PRAVNOREGULACIJSKOG OKVIRA SUDSKOG OSPORAVANJA I UTVRĐIVANJA OČINSTVA

Biološko porijeklo djeteta od oca pravni poredak oborivo predmnjeva, slijedom prirodne i društvene uobičajenosti, redovitosti i tipičnosti situacije da ljudi sklapaju brak i imaju vlastito potomstvo te da djeca rođena u braku zaista biološki potječu od majčina muža.¹⁰ U hrvatskom pravnom poretku stipulirala ju odredba čl. 54. ObZ-a propisujući kako se djetetovim ocem smatra majčin muž, ako je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili tijekom tristo dana od prestanka braka.

Razumljivo je da u slučaju djeteta neudane majke neće biti mjesta primjeni ove predmnjeve, kao i da primjena iste neće odgovarati stvarnosti ukoliko djetetov otac nije majčin muž.

U prvom slučaju podatak o očinstvu djeteta ostao bi neupisan u maticu i bilo bi ga moguće utvrditi priznanjem ili sudskim utvrđivanjem. U drugom slučaju kao jedina opcija preostalo bi sudsko osporavanje i utvrđivanje izvanbračnog očinstva sudskim putem ili priznanjem.

Podatak o očinstvu koji je upisan u maticu na temelju priznanja također ne mora odgovarati stvarnosti, pa i u tom slučaju pravni poredak dopušta osporavati i utvrđivati izvanbračno očinstvo sudskim putem.

Od dopustivosti sudskog osporavanja i utvrđivanja očinstva propisane su iznimke i iznimke od iznimki. Konkretno, u sudskom postupku nije dopušteno utvrđivati ili osporavati očinstvo djeteta začetog u postupku oplodnje uz medicinsku pomoć i suglasnost darivatelja (iznimka).¹¹ Ipak, dopušteno je majčinu mužu podići tužbu radi osporavanja bračnog očinstva djeteta začetog uz medicinsku pomoć sjemenom drugog bez ovjerovljenog muževog pristanka. Tužbu može podnijeti u subjektivnom roku od 6 mjeseci, računajući od dana saznanja odnosno rođenja djeteta ako je saznao prije rođenja, i u objektivnom roku do navršene sedme godine života djeteta (iznimka od iznimke).¹² Nadalje, nije dopušteno osporavati niti utvrđivati očinstvo posvojenog djeteta, kao ni osporavati očinstvo utvrđeno pravomoćnom presudom.

Pravo na tužbu radi utvrđivanja očinstva imaju dijete (do navršene dvadeset i pete godine života), majka (do navršene osamnaeste godine djetetova života), muškarac koji sebe smatra ocem (u roku od godine dana od obavijesti da nije pribavljen pristanak, odnosno suglasnost na njegovo priznanje, a najkasnije do navršene osamnaeste godine života djeteta) i centar za socijalnu skrb (do navršene osamnaeste godine djetetova života).¹³

Tužba radi utvrđivanja očinstva podnosi se protiv osobe za koju se tvrdi da je otac djeteta. Ako ova nije živa onda protiv njenih nasljednika, u roku od 6 mjeseci od dana smrti ili pravomoćnosti odluke o nasljeđivanju.¹⁴

10 Usp. Alinčić, M. i dr., *Obiteljsko pravo*, Zagreb, Narodne novine d.d., 2007., str. 150.

11 Čl. 86. st. 1. ObZ.

12 Čl. 86. st. 4. i 5. ObZ.

13 Sistematski ex čl. 71. st. 1., čl. 72. st. 2. i 3. i čl. 73. ObZ.

14 Čl. 74. ObZ.

Stranke u parnici radi utvrđivanja očinstva su dijete, djetetova majka i muškarac čije se očinstvo utvrđuje. Centar za socijalnu skrb stranka je u postupku kojeg je pokrenuo, a može imati položaj stranke i u postupcima koje nije pokrenuo.¹⁵

Pravo na tužbu radi osporavanja očinstva imaju dijete, radi osporavanja bračnog očinstva ili izvanbračnog očinstva utvrđenog priznanjem (do navršene dvadeset i pete godine života); majčin muž, radi osporavanja bračnog očinstva (u roku od šest mjeseci od dana saznanja za činjenicu koja dovodi u sumnju istinitost upisanog očinstva, a najkasnije do navršene sedme godine života djeteta); majka, radi osporavanja bračnog očinstva (u roku od šest mjeseci od rođenja djeteta), muškarac koji je priznao očinstvo, radi osporavanja izvanbračnog očinstva utvrđenog priznanjem (u roku od šest mjeseci od dana saznanja za činjenicu koja isključuje njegovo očinstvo, a najkasnije do navršene sedme godine života djeteta); muškarac koji je priznao očinstvo pod prisilom, radi osporavanja izvanbračnog očinstva utvrđenog priznanjem (u roku od šest mjeseci od priznanja, a najkasnije do sedme godine života djeteta) i muškarac koji sebe smatra ocem, radi osporavanja izvanbračnog očinstva utvrđenog priznanjem (ako istovremeno traži da se utvrdi njegovo očinstvo, u roku od godine dana od upisa priznanja).¹⁶

Tužba radi osporavanja očinstva podnosi se protiv osobe za koju se tvrdi da nije otac djeteta.

Stranke u parnici radi osporavanja očinstva su dijete, djetetova majka, muškarac čije se očinstvo osporava. Kada se osporava izvanbračno očinstvo utvrđeno priznanjem stranke je i muškarac koji osporava to očinstvo.¹⁷

S procesne strane, i na paternitetske sporove kao statusne parnice odnose se osobitosti obiteljskih sporova, u smislu isključenja javnosti, hitnosti postupka, ograničene dispozicije stranaka (stranke se ne mogu odreći svojih zahtjeva, priznati zahtjev protivnika, nagoditi se) inkvizitornih ovlasti suda u pogledu utvrđivanja činjenica i izvođenja dokaza (sud je ovlašten utvrđivati činjenice koje stranke nisu iznijele ili su ih priznale, a time i izvoditi dokaze koje stranke nisu predložile) i nemogućnosti donošenja određenih sudskih odluka (presuda na temelju priznanja, presuda na temelju odricanja, presuda zbog izostanka i presuda zbog ogluhe).¹⁸

Što se tiče relativne nadležnosti, stvarno su nadležni općinski sudovi proširene nadležnosti, dok je mjesno nadležan sud koji je općemjesno nadležan (prebivališta tuženika). Kada tužbu podiže dijete, izberivo je mjesno nadležan, pored općemjesno nadležnog, i sud prebivališta odnosno boravišta djeteta.¹⁹

15 Čl. 286. st. 2. i 3. ObZ.

16 Sistematski ex čl. 75. st. 1. i 2., čl. 79., čl. 81., čl. 82. i čl. 83. st. 1. i 2. ObZ.

17 Čl. 287. st. 2. i 3. ObZ.

18 Čl. 263., 270., 271. st. 1. ObZ.

Triva, S., Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, Narodne novine d.d., 2004., str. 759-760.

19 Sistematski ex čl. 34. st. 1. t. 3., čl. 47. st. 1., čl. 55. st. 1. ZPP i čl. 3. ZPSS.

Navedenom odredbom Zakona o područjima i sjedištima sudova zakonski je delegirana stvarna nadležnost u paternitetskim stvarima s otočnih općinskih sudova sužene nadležnosti (redom: Rab, Krk, Mali Lošinj, Pag, Stari Grad i Supetar) na kopnene općinske sudove

Stranke u paternitetskoj parnici su nužni i jedinstveni suparničari. Odredba čl. 290. ObZ-a izričito propisuje da se radi o jedinstvenom suparničarstvu. Da se radi o nužnom suparničarstvu proizlazi iz odrebe čl. 289 ObZ-a, koja propisuje kako tužbom moraju biti obuhvaćene sve osobe koje moraju biti stranke u postupku, jer će u protivnom sud poučiti tužitelja da tuži neobuhvaćenu osobu ili ju pozove da se pridruži tužbi kao novi tužitelj. Ako tužitelj u određenom sudskom roku tako ne postupi, sud će odgovarajuće primijeniti odredbe parničnog postupka. Odgovarajuća primjena odredbi parničnog postupka znači da će sud s tužbom postupiti kao s neurednim podneskom vraćenim radi ispravka. Slijedom navedenoga, ako tužba ne bude vraćena sudu u roku, smatrat će se da je povučena, a ako bude vraćena neispravljena, sud će ju odbaciti rješenjem.²⁰

Regulirano je i utvrđivanje očinstva izvođenjem dokaza medicinskim vještačenjem sukladno postignućima suvremene znanosti, u pravilu kao fakultativno (čl. 292. st. 1. ObZ), a iznimno, u postupku osporavanja izvanbračnog očinstva utvrđenog priznanjem, kao obligatorno (čl. 83. st. 3. ObZ).

Baš u kontekstu dokaznog postupka, neobično su važne odredba čl. 292. ObZ.

Sukladno odredbama čl. 292. st. 2. do 5. ObZ-a, sud će u rješenju o izvođenju dokaza medicinskim vještačenjem sukladno postignućima suvremene znanosti odrediti rok do kojeg će se čekati izvođenje tog dokaza, koji ne može biti dulji od 6 mjeseci računajući od dana dostave tog rješenja strankama. Uz rješenje se strankama osobno dostavlja poziv na izvođenje medicinskog vještačenja, s obveznim navođenjem ustanove koja će izvršiti medicinsko vještačenje, vremena vještačenja i upozorenja na posljedice izostanka.

Posebnu pažnju iziskuju odredbe čl. 292. st. 5. i 6. ObZ-a, propisujući da će se rasprava provesti i kad bezuspješno protekne rok određen za izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem sukladno postignućima suvremene znanosti, bez obzira što taj dokaz nije izveden. Ako je tomu razlog to što se jedna od stranaka nije odazvala pozivu na izvođenje medicinskog vještačenja ili je uskratila izvođenje vještačenja, sud će ocijeniti od kakvog je značaja to što stranka nije došla na izvođenje vještačenja ili je uskratila izvođenje vještačenja.

Citirane odredbe sadrže procesno pravilo o dokaznom postupku koje ovlašćuje sud tretirati neodaziv ili uskratu izvođenja vještačenja kao indiciju.²¹ Naime, ocijeni li sud ovu indiciju u svjetlu pravila iskustva po kojem osoba koja nije otac nema razlog ne pristupiti vještačenju, prethodno se (u pravilu višestrukim neuspješnim pozivanjem) uvjerivši da ne postoji opravdan razlog za izostanak ili uskratu,

proširene nadležnosti (redom: Crikvenica, Rijeka, Rijeka, Zadar, Split i Split), a Općinski sud u Korčuli jedini je otočni općinski sud neobuhvaćen tom zakonskom delegacijom stvarne nadležnosti.

20 Sistematski ex čl. 289. ObZ i čl. 109. ZPP.

Tako i Triva, S., Dika, M., op.cit., str. 777.

Tako i Alinčić, M. i dr., *Obiteljski zakon. Redakcijski pročišćen tekst zakona s napomenama, uputama, sudskom praksom i pojmovnim kazalom*, Zagreb, Narodne novine d.d., 2009., str. 395-396.

21 Alinčić, M. i dr., *Obiteljsko ...*, cit., str. 175-176.

a dovodeći to u vezu s ostalim izvedenim dokazima i rezultatima cjelokupnog postupka, sud bi time imao dokaznu podlogu na osnovi koje bi mogao utvrditi činjenicu očitstva.

Dakle, radi se o pravilu iskustva (nepotrebno) pretočenom u obliku pravne norme pa se, u tom smislu, priklanjamo gotovo suglasnoj kritici suvremene hrvatske znanosti obiteljskog prava koja propisivanje ovakve postupovne odredbe smatra nepotrebним, a poticaj za njeno propisivanja nalazi u obrazloženju odluke Europskog suda za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u predmetu *Mikulić vs. Croatia*.²² U njemu je odugovlačenje postupka, u mjeri koja predstavlja povredu prava na suđenje u razumnom roku iz članka 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda²³, prouzrokovano neodazivanjem tuženog muškarca na krvnu ekspertizu i kolebanjem drugostupajnskog suda da prvostupajnsku presudu potvrdi u smislu dokaza o očitstvu u slučaju neodazivanja vještačenju.^{24,25}

Kao zanimljivo i interpretacijski kreativno, izdvajamo rješenje po kojem se tuženikovo višekratno neodazivanje medicinskom vještačenju moglo ocijeniti i analognom primjenom pravila iz čl. 269. ZPP-a o ocjeni neodazivanja stranke na saslušanje, odnosno uskraćivanja stranačkog iskaza.²⁶

Nije prijeporno da su tužbe radi utvrđivanja i osporavanja očitstva deklaratorne naravi, kao ni to da su presude kojim se odbijaju tužbeni zahtjevi radi utvrđenja i/ili osporavanja očitstva negativne deklaratorne presude. Prijeporna je u znanosti građanskog parničnog procesnog prava procesna narav presuda kojima se prihvaća tužbeni zahtjev na osporavanje i/ili utvrđivanje očitstva. Priklanjamo se stajalištu da se tu ne radi o konstitutivnim odlukama, već pozitivnim deklaratornim odlukama s parakonstitutivnim učincima.²⁷

Protiv drugostupajnskih odluka u paternitetskim stvarima revizija je dopuštena.²⁸

4. DINAMIKA POSTUPANJA

U ovom dijelu rada bavimo se prvim dvjema tezama postavljenim u uvodu.

Prva je teza o paternitetskim parnicama kao kvantitativno malom dijelu obiteljskih parnica (manje od 10% u ukupnom broju obiteljskih parnica). Kako je pitanje očitstva regulirano mehanizmom oborive zakonske predmnjeve, potreba utvrđivanja očitstva u parničnom postupku rjeđe se javlja od potrebe za

22 O slučaju *Mikulić vs. Croatia*, v. Korać, A., op. cit., str. 501-530.

23 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN MU br. 18/97., 6/99. (pročišćeni tekst), 8/99. (ispravak), 14/02. i 1/06., dalje: EKZLJP.

24 Hrabar, D., *Što je s podrijetlom djeteta ako mater non semper cesrta est?*, u: *Obiteljski zakon - novine, dvojbe i perspektive*, Zagreb, Narodne novine, 2003., str. 27-28.

25 Korać, A., op. cit., str. 519, 526, 528 i 530.

26 Loc. cit., str. 512.

27 Triva, S., Dika, M., op. cit., str. 780-782.

28 Čl. 292 ObZ.

konstitutivnom (razvod i poništaj braka) i kondemnatornom (uzdržavanje) obiteljskopравnom zaštito. Slijedom toga, ovih parnica je manje, čemu pridonosi i zakonska mogućnost utvrđivanja izvanbračnog očinstva u upravnom postupku (priznanje izvanbračnog očinstva).²⁹

Što se tiče udjela paternitetskih parnica u ukupnom broju obiteljskih parnica, u našem uzorku ukupno je:

- 492 obiteljske parnice u 2008. godine, od čega 29 (5,89%) paternitetskih;
- 770 obiteljskih parnica u 2009. godine, od čega 37 (4,81%) paternitetskih;
- 623 obiteljske parnice u 2010. godine, od čega 34 (5,46%) paternitetskih.

Iz navedenih podataka je razvidno kako po pojedinim godinama promatranog razdoblja nije bilo većih odstupanja, osim što je u 2009. ukupan broj obiteljskih parnica (733) bio znatno veći nego u 2008. (463) i 2010. (569) godini. Udio paternitetskih parnica u promatranom razdoblju bio je relativno stalan. Zavedeno je oko 30 paternitetskih parnica godišnje, što je oko 5% godišnje zavedenih obiteljskih parnica. U promatranom razdoblju (2008.-2010.) prosječno je zavedeno 628 obiteljskih parnica godišnje, od čega je prosječno 33 ili 5,39% paternitetskih.

Proizlazi kako smo dokazali prvu tezu o kvantitativnom udjelu paternitetskih u obiteljskim parnicama manjem od 10%.

Druga je teza o relativnoj kratkotrajnosti prvostupajnskih postupaka osporavanja i/ili utvrđivanja očinstva, u smislu da je od podnošenja tužbe do donošenja prvostupajnske odluke potrebno manje od 12 mjeseci. Razlog se može potražiti u sinergiji „lakoće“ i načela hitnosti³⁰ u ovim predmetima. Dok „lakoća“ motivira suca na postupanje radi zadovoljenja „okvirnih mjerila rada“, hitnost ga na to prisiljava. Kako je sudska praksa u pogledu tumačenja standarda „suđenje u razumnom roku“ izgradila stav o paušalnom trogodišnjem trajanju ovog roka, ovdje smo, opet cijeneći „lakoću“ i hitnost, za tezu o trajanju prvostupajnskog postupka uzeli trećinu toga vremenskog intervala.

Pored trajanja postupaka, analiziran je i drugi indikator efikasnosti sudskog postupanja u ovim predmetima, a to je broj neriješenih predmeta.

Tablica 1. na uzorku meritorno riješenih predmeta iz 2008. i 2009. godine sadrži podatke o trajanju svakoga pojedinog postupka u mjesecima, od podnošenja tužbe do donošenja prvostupajnske presude, iz kojih je izračunato prosječno vrijeme trajanja postupka u mjesecima.³¹

29 Čl. 54. – 70. ObZ.

30 Čl. 265. – 266. ObZ.

31 Autori su trajanje računali brojeći mjesece kalendarski i preračunavajući preostale dane u mjesec kako slijedi:

0,25=1-10 dana

0,50=11-17 dana

0,75=18-26 dana

1,00=27-31 dana

Tablica 1. *Trajanje paternitetskih postupaka*

2008.		2009.	
Br. predmeta	Trajanje	Br. predmeta	Trajanje
III P 8/08	8,25	Pob 97/09	14,25
III P 22/08	19,75	Pob 108/09	3
III P 34/08	6,25	Pob 137/09	8,25
III P105/08	5,25	Pob 148/09	2
III P 117/08	28	Pob 179/09	3
III P 143/08	25	Pob 198/09	7,75
III P 147/08	7,75	Pob 282/09	5,75
III P 161/08	1,75	Pob 298/09	4,75
III P 186/08	2	Pob 346/09	11,75
III P 219/08	1,25	Pob 427/09	0,5
III P 253/08	3,25	Pob 461/09	13,25
III P 346/08	5,25	Pob 610/09	7
III P 396/08	12,75	Pob 652/09	5,25
III P 403/08	15,5	Pob 695/09	4,25
III P 410/08	6	Pob 739/09	4,75
III P 412/08	45	Pob 753/09	4,5
III P 466/08	2	Pob 754/09	4,25
III P 468/08	4	Pob 763/09	4
III P 475/08	5,75		
III P 492/08	10,75		
Prosječno mjeseci	10,775		6,013889

Iako se iz *Tablice 1.* iščitava podatak o prosječnom trajanju postupka 10, 78 mjeseci za 2008. i 6 mjeseci za 2009. godinu, navedene podatke treba uzeti s rezervom, imajući u vidu 2 preostala neriješena predmeta za 2008. i (čak) 12 takvih predmeta za 2009. godinu.

S obzirom na znatno manji broj neriješenih predmeta, kao vjerodostojniji možemo uzeti podatak za 2008. godinu i na njemu temeljiti daljnju interpretaciju. Upravo zbog očekivanog većeg broja neriješenih predmeta od onih riješenih ne analiziramo podatke za predmete iz 2010. godine.

Realniju sliku dat će nam ispravak podatka za 2008. godinu uzimajući u obzir vrijeme dosadašnjeg (31. siječnja 2011.) trajanja dvaju postupaka koji su još u tijeku. Tako dolazimo da podatka o prosječnom trajanje postupka od 12, 63 mjeseca.

Slijedom ovakve interpretacije, teza o trajanju postupka kraćem od 12 mjeseci bila bi tek prividno dokazana, i to samo ako ne bismo uzeli u obzir dosadašnje trajanje postupaka koji su u tijeku. Ocjenjujući ove podatke, može se zaključiti kako spomenuta sinergija „lakoće“ ovih predmeta i motiviranosti suca da na njima radi kako bi (lakše i jednostavnije) ispunio svoje obveze iz Okvirnih mjerila za rad sudaca ipak nije pridonijela skraćivanju trajanja postupka na razdoblje kraće od godinu dana.

Proizašlo bi, dakle, kako je teza dokazana, uzme li se podatak o neko-rigiranom prosječnom trajanju predmeta iz 2008. kao vjerodostojniji. No, ispravimo li taj podatak računanjem dosadašnjeg (31. siječnja 2011.) trajanja dvaju neriješenih postupaka, teza ne bi bila dokazana.

Promatrano u intervalima trajanja postupka, proizlazi kako je, od ukupno promatranih 38 predmeta iz 2008. i 2009. godine, njih 30 riješeno u razdoblju kraćem od 12 mjeseci, dok tek za 8 predmeta to nije slučaj. Za kraće trajanje postupaka govori i podatak o 50% predmeta iz 2008. i 67% predmeta iz 2009. koji su se vodili 6 mjeseci ili kraće.

Dakle, proizlazi kako je, promatrajući postupke iz uzorka pojedinačno, teza o trajanju postupka kraćem od 12 mjeseci ipak dokazana. Iako za to govori i relativno velik udio postupaka koji su potrajali 6 mjeseci ili kraće, obeshrabruje velik postotak (30%) predmeta iz 2008. godine koji su potrajali dulje od 12 mjeseci.

Pregledali smo meritorne odluke u osam postupaka iz 2008. i 2009. godine koji su potrajali dulje od 12 mjeseci.

Tri su neobrazložene (III P 22/08 od 1. rujna 2009., III P 396/08 od 20. studenog 2009. i Pob 461/09 od 1. rujna 2010.) pozivom na odredbu čl. 338. st. 6. ZPP-a. Četiri odluke (III P 117/08 od 16. srpnja 2010., III P 143/08 od 14. svibnja 2010., III P 403/08 od 10. veljače 2010. i Pob 97/09 od 10. ožujka 2010.) su u predmetima u kojima je izveden dokaz medicinskim vještačenjem DNK metodom, dok iz jedne odluke (III P 412/08 od 29. svibnja 2009.) proizlazi kako su u postupku saslušavana čak četiri svjedoka.³² Kako se, osim u citirane četiri odluke, dokaz DNK metodom izvodio još u svega dva predmeta (presude III P 8/08 od 15. rujna 2008. i III P 143/08 od 14. svibnja 2010.), može se zaključiti da je izvođenje ovog dokaza čimbenik koji utječe na produljeno trajanje postupka.

Što se tiče udjela neriješenih paternitetskih parnica, u je uzorku ostalo neriješenih:

- 2 (6,9%) od ukupno zaprimljenih 29 paternitetskih parnica iz 2008. godine,
- 12 (32,43%) od ukupno zaprimljenih 37 paternitetskih parnica iz 2009. godine,
- 26 (76,47%) od ukupno zaprimljenih 34 paternitetske parnice iz 2010. godine.

Veći broj neriješenih predmeta iz 2010. (76, 47%) očekivan je. Zadovoljava podatak od svega dva preostala neriješena predmeta iz 2008. godine. No, to da je gotovo trećina (32,43%) predmeta iz 2009. ostala neriješena ne govori u prilog trajanju postupka kraćem od 12 mjeseci.

32 V. bilj. 44.

5. OSOBITOSTI PROVOĐENJA DOKAZNOG POSTUPKA

Prije no što prijedemo na iznošenje i interpretiranje podataka utvrđenih istraživanjem, u najkraćim crtama općenito ćemo se osvrnuti na izvođenje dokaza u paternitetskim parnicama.

Dokazi koji se izvode su, pored personalnih dokaza (saslušanje stranaka i svjedoka), uvijek pregledavanje javnih isprava (rodni list, vjenčani list), ali i, u ovim stvarima neobično važna, medicinska vještačenja.

Što se tiče personalnih dokaza, iskustveno je jasno da u ovim postupcima oni ne mogu imati bitniju spoznajnu ulogu. Dok stranačke iskaze relativizira zainteresiranost stranaka za ishod postupka, svjedočki su upitne vjerodostojnosti, iz razloga što je seksualni život u sferi intime, pa tako vjerodostojna saznanja o istom nisu ili su teže dostupna trećima.³³

Isprave se uvijek pojavljuju kao dokazna sredstva u ovim postupcima. To su potvrde koje se izdaju na temelju državnih matica (rodni list, vjenčani list).³⁴ Ovim javnim ispravama dokazuju se činjenice stranačke legitimacije, vremena rođenja djeteta, majčinstva djeteta i bračnog ili izvanbračnog očinstva koje se osporava u postupku. Druge javne isprave koje se pojavljuju su odluke ili zapisnici državnih tijela. Velika je spoznajna uloga javnih isprava općenito, pa tako i u ovim postupcima, a iscrpljuje se iz oborive predmnjeve istinitosti njihovog sadržaja.³⁵ Od privatnih isprava bitniju spoznajnu ulogu ima medicinska dokumentacija.

Ovdje posebnu pažnju zaslužuju medicinska vještačenja.

Metode koje su se ranije primjenjivale su ispitivanje krvnih grupa i faktora, ispitivanje HLA sustava i antropometrijske metode.

Metoda ispitivanja krvnih grupa i faktora rezultirala je tek isključivanjem ili uključivanjem muškarca u krug potencijalnih očeva budući da se njome očinstvo nije moglo utvrđivati. Temeljila se na usporedbi krvne grupe i faktora djeteta, majke i muškarca čije se očinstvo osporava ili utvrđuje, kako bi se utvrdilo može li se kombinacijom krvne grupe majke i tog muškarca pojaviti krvna grupa djeteta.

Metoda ispitivanja HLA sustava razvijena je u transfuzijskoj i transplantacijskoj medicini, gdje se provodila za utvrđivanje tkivne podudarnosti davatelja i primatelja prilikom transfuziji krvi ili transplantaciji organa. Pouzdanija je od metode ispitivanja krvnih grupa i davala je rezultat u postotku vjerojatnosti.³⁶

Antropometrijske metode služile su kao pomoćne u kombinaciji s prethodno opisanim metodama. Način provođenja antropometrijske pretrage s današnje pozicije izgleda smiješno, a svodio se na usporedbi boje očiju, mjerenje uške, mjerenje kuta kojeg zatvaraju uške na osi glave i slično.

33 Usp. Alinčić, M. i dr., *Obiteljsko ...*, cit., str. 176.

34 O ispravama (izvadci i potvrde) koje se izdaju na temelju državnih matica, v. Hrabar, D., Korać, A., *Obiteljsko pravo s matičarstvom*, Zagreb, Narodne novine, str. 161-163.

35 Triva, S., Dika, M., op. cit., str. 513-514.

36 Alinčić, M., *Obiteljsko...*, cit., str. 179-180.

Od početka devedesetih godina prošlog stoljeća u Republici Hrvatskoj u dokazne svrhe u paternitetskim stvarima izvodi se medicinsko vještačenje DNA metodom.³⁷

Jednostavnost provođenja i pouzdanost rezultata posve je potisnula ostale metode medicinskog vještačenja. U usporedbi s drugim i dotadašnjim metodama, DNA metoda predstavlja kvalitativni skok, odnosno nešto drugo i neusporedivo bolje, a ne tek poboljšanje dotadašnjih metoda.³⁸ Prednost je ove metode što izlučivanjem nasljedne tvari iz uzorka i elektroforetskim snimanjem omogućuje izravan uvid u nasljednu tvar. Provodi se na način da se od djeteta, majke i potencijalnog oca istovremeno uzorkuje krv i napravi obrisak sluznice usne šupljine. Iz uzorka se izdvaja, umnožava i elektroforetski snima nasljedna tvar. Potom se, na osnovi elektroforetskih snimki, statistički utvrđuje postotak vjerojatnosti pronalaska istog genotipa u populaciji Hrvatske.³⁹ Nalaz se iskazuje u postotku, a iznos postotka od 99, 73 i više govori za praktično dokazano očinstvo.⁴⁰

Nepobitnost ovoga dokaza uvažio je i zakonodavac, propisujući obvezu njegova izvođenja ako muškarac koji sebe smatra ocem osporava izvanbračno očinstvo utvrđeno priznanjem tražeći da se utvrdi njegovo očinstvo, dok je u ostalim slučajevima propisana mogućnost njegova izvođenja.⁴¹

Sud će, dakle, *morati* odrediti izvođenje ovog dokaza uvijek ako muškarac koji sebe smatra ocem osporava izvanbračno očinstvo utvrđeno priznanjem tražeći da se utvrdi njegovo očinstvo.

No, u prethodno dotaknutom kontekstu nedostataka personalnih dokaza i neprimjenjivanja drugih metoda medicinskog vještačenja, sud će, u praksi, *morati* odrediti izvođenje ovog dokaza, na prijedlog stranke ili po službenoj dužnosti, i uvijek kada je činjenica očinstva ostala sporna.

Pored toga, sud će, polazeći od istražnih ovlasti koje mu zakon podjeljuje u statusnim parnicama, po službenoj dužnosti *moći* odrediti izvođenje ovog dokaza i kada su stranke činjenicu očinstva učinile nespornom.

Nužno je navesti i je to kako je Europski sud za ljudska prava, u nekim svojim (novijim) odlukama vezano uz problematiku očinstva u svjetlu primjene čl. 8. EKZLJP, a pod pritiskom pouzdanosti rezultata DNA metode, ublažio imperativ procesnopravnih rokova za traženje pravne zaštite i podnošenje pravnih lijekova u situacijama kada nalaz DNA analize govori za netočnost upisanog ili pravomoćno

37 Iz vještačkog iskaza dr. med. Antonija Alujevića u predmetu Općinskog suda u Splitu poslovni broj III P 117/08 proizlazi kako se pri Kliničkoj bolnici Split ova metoda provodi od 1993. godine.

38 Jakovac-Lozić, D., *Prosudbe Europskog suda za ljudska prava temeljene na dosezima suvremenih dokaznih sredstava u paternitetskim postupcima*, Zagreb, ZPFZG, vol. 61, 4/2011, str. 1151.

39 Iz svjedočkog iskaza dr. Davorke Sutlović na okolnost načina provođenja DNA metode vještačenja u predmetu Općinskog suda u Splitu pod poslovnim brojem III P 117/08.

40 Alinčić, M. i dr., *Obiteljsko ...*, cit., str. 180.

41 Sistematski ex čl. 83. st. 3. i čl. 292. st. 1. ObZ.

utvrđenog očinstva, a protekli su propisani rokovi za podnošenje paternitetske tužbe ili izjavljivanje pravnog lijeka.⁴²

Na tragu svega navedenoga naša je treća teza o tomu kako se dokaz medicinskim vještačenjem provodi u više od dvije trećine paternitetskih parnica. Zbog daljnje analize i interpretacije, tabelarno se daju podaci o dokazima izvedenim u parnicama iz uzorka, posebno o izvođenju dokaza medicinskim vještačenjem DNA metodom, i o ishodu tih postupaka.

Tablica 2. *Izvođenje pojedinih dokaza i ishod postupka*

Broj predmeta (radi)	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
III P 8/08 (UIO)	da (presuda o osporenju bračnog očinstva)	da	ne	da	1	da	odb.
III P 34/08 (OBO+UIO)	da (presuda o razvodu braka)	da	ne	ne	/	/	pri.
III P 117/08 (UIO)	da (razno)	ne	da	da	1	da	pri.
III P 143/08 (OBO)	da (nalaz - spermogram)	da	ne	da	2	ne	pri.
III P 147/08 (OBO)	da (presuda o razvodu braka)	da	da	ne	/	/	pri.
III P 161/08 (OBO+UIO)	ne	da	ne	ne	/	/	pri.
III P 186/08 (OBO)	da (razno)	ne	ne	ne	/	/	pri.
III P 219/08 (OBO)	ne	da	ne	ne	/	/	pri.
III P 253/08 (OBO+UIO)	da (presuda o razvodu braka)	ne	ne	ne	/	/	pri.
III P 346/08 (OBO+UIO)	da (nalaz DNK analize; presuda o razvodu braka)	da	ne	ne	/	/	pri.
III P 403/08 (OBO+UIO)	ne	da	ne	da	1	da	pri.
III P 410/08 (OBO)	ne	da	ne	ne	/	/	pri.
III P 412/08 (OBO)	da (sudski zapisnik)	ne	da	ne	/	/	pri.

42 O slučajevima *Grönmark vs. Finland*, *Backlund vs. Finland*, *Paulik vs. Slovakia* i *Tavli v. Turkey* v. Jakovac – Lozić, D., op.cit., str. 1158-1161 i 1164-1169.

Broj predmeta (radi)	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
III P 468/08 (OBO)	da (presuda o razvodu braka)	ne	ne	ne	/	/	pri.
III P 475/08 (OBO)	da (Nalaz DNK analize; presuda i razvodu braka)		da	ne	/	/	pri.
III P 492/08 (OBO)	ne	da	da	ne	/	/	pri.
Pob 97/09 (OIO)	ne	ne	ne	da	1	da	odb.
Pob 148/09 (OBO)	da (presuda o razvodu braka)	da	da	ne	/	/	pri.
Pob 298/09 (OBO)	da (presuda o razvodu braka)	da	ne	ne	/	/	pri.
Pob 346/09 (OBO)	da (presuda o razvodu braka)	da	da	ne	/	/	pri.
Pob 610/09 (OBO)	da (presuda o razvodu braka)	da	ne	ne	/	/	pri.
Pob 652/09 (OBO)	da (presuda o razvodu braka)	da	ne	ne	/	/	pri.
Pob 695/09 (OBO)	da (Zapisnik CZS Split o priznanju očinstva)	da	ne	ne	/	/	pri.
Pob 739/09 (OBO)	ne	da	ne	ne	/	/	pri.
Pob 753/09 (OBO)	da (rj. o nasljeđivanju, Zapisnik CZS Split o priznanju očinstva)	ne	da	ne	/	/	pri.
Pob 63/10 (OBO+UIO)	da (brakorazvodna tužba)	da	ne	ne	/	/	pri.
Pob 75/10 (OBO+UIO)	da (presuda o razvodu braka)	da	ne	ne	/	/	pri.
Pob 111/10 (OBO)	da (rješenje CZS split o priznanju očinstva)	da	da	ne	/	/	pri.
Pob 220/10 (OBO)	da (Zapisnik CZS Omiš o određivanju osobnog imena djetetu)	da	da	ne	/	/	pri.
Pob 233/10 (OBO+UIO)	da (stručno mišljenje CZS Split iz posredovanja pred razvod braka)	da	ne	ne	/	/	pri.

Legenda:

1. Je li izveden dokaz pregledom ili čitanjem isprava različitih od potvrda iz državnih matrica i kojih?
2. Je li izveden dokaz saslušanjem stranaka?
3. Je li izveden dokaz saslušanjem svjedoka?
4. Je li određeno izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem DNK metodom?
5. Koliko je puta upućivan poziv radi uzorkovanja krvi u medicinskoj ustanovi za potrebe vještačenja DNK metodom?
6. Je li s uspjehom izveden dokaz medicinskim vještačenjem DNK metodom?
7. Ishod prvostupanjskog postupka.

Kratice:

- UIO – utvrđivanje izvanbračnog očinstva
OBO – osporavanje bračnog očinstva
OIO – osporavanje izvanbračnog očinstva
pri. – prihvaćen tužbeni zahtjev
odb. – odbijen tužbeni zahtjev

U nastavku rada analizirat će se tabelarno prikazane podatke o provođenju dokaznog postupka po podvrstama paternitetskih predmeta i po pojedinim dokaznim sredstvima.

U tabelarno prikazanom uzorku od 30 odluka (sve meritorne obrazložene odluke u predmetima iz 2008.-2010.) 2 su predmeta radi utvrđivanja izvanbračnog očinstva, 1 radi osporavanja izvanbračnog očinstva, 19 radi osporavanja bračnog očinstva i 8 radi osporavanja bračnog očinstva i utvrđivanja izvanbračnog očinstva. Proizlazi kako se u 90% predmeta u uzorku radi o osporavanju bračnog očinstva, čiji zahtjev se najčešće pojavljuje samostalno (63% predmeta u uzorku) ili, što je rjeđi slučaj, objektivno kumuliran sa zahtjevom za utvrđivanje izvanbračnog očinstva (27% predmeta u uzorku).

U segmentu 19 postupaka radi osporavanja bračnog očinstva utvrdili smo sljedeće pravilnosti:

1. U svim postupcima prihvaćen je tužbeni zahtjev radi osporavanja bračnog očinstva.
2. U svim postupcima brak između majke i predmnjevanog bračnog oca djeteta pravomoćno je razveden ili je brakorazvodna parnica u tijeku.
3. Stranke u tužbi i odgovoru na tužbu i/ili u stranačkim iskazima učine nespornom činjenicu da (bivši) bračni drug nije otac djeteta.⁴³

43 Slijede četiri iznimke kada stranke nisu učinile nespornim da bivši bračni drug majke nije otac djeteta.

Presudom III P 143/08 od 13. svibnja 2010. bračno je očinstvo osporeno na temelju iskaza tužitelja – bračnog oca, nalaza njegova spermograma te činjenice da tužena - majka nije pristupala na ročišta i nije s djetetom pristupila na uzorkovanje krvi za provođenje DNK analize, iako je dvaput bila pozivana.

Presudom III P 468/08 od 27. ožujka 2009. bračno je očinstvo osporeno na temelju iskaza tužene – majke koja je tvrdila da je otac osoba koja je u postupku saslušana u svojstvu svjedoka, koja osoba je to potvrdila svojim svjedočkim iskazom.

4. U svojstvu svjedoka saslušavane su isključivo osobe u izravnoj vezi s očinstvom djeteta i koje u svojim iskazima priznaju očinstvo ili navode kako su već priznale očinstvo na zapisnik kod centra za socijalnu skrb ili kako su spremne to učiniti po pravomoćnom okončanju postupka.⁴⁴

I u segmentu 8 predmeta radi osporavanja bračnog očinstva i radi utvrđenja izvanbračnog očinstva vrijede prve tri prethodno navedene pravilnosti. S četvrtom to nije slučaj budući da u ovim predmetima nisu saslušavani svjedoci.⁴⁵

U preostalim dvama predmetima utvrđivanja izvanbračnog očinstva i u jednom predmetu radi osporavanja izvanbračnog očinstva utvrđenog priznanjem, stranke nisu učinile nespornom činjenicu očinstva, svjedoci, u pravilu, nisu saslušavani te je uspješno izveden dokaz medicinskim vještačenjem DNK analizom.⁴⁶

Slijedi analiza predmeta po pojedinim dokaznim sredstvima.

Od personalnih dokaza veću spoznajnu ulogu imaju stranački iskazi u postupcima osporavanja bračnog očinstva i utvrđivanja izvanbračnog očinstva koji uslijede nakon pravomoćnog razvoda braka. Svjedočki iskazi specifični su po tomu što se pojavljuju samo u parnicama radi osporavanja bračnog očinstva, a u svojstvu svjedoka osoba je koja tvrdi da je otac i čiji iskaz ima spoznajnu ulogu. U postupcima utvrđivanja izvanbračnog očinstva koje nije skopčano s prethodnim osporavanjem predmnjeve bračnog očinstva i osporavanja izvanbračnog očinstva koje je utvrđeno priznanjem personalni dokazi u pravilu se nisu izvodili.

Što se tiče javnih isprava različitih od potvrda iz državnih matrica, u postupcima osporavanja bračnog očinstva jedanaest puta su se pojavljivale pravo-

Presudom III P 475/08 od 26. svibnja 2009. bračno je očinstvo osporeno na temelju privatno učinjenog nalaza DNK analize, kao i svjedočkog iskaza osobe na očinstvo koje upućuje ovaj nalaz.

Presudom III P 492/08 od 19. studenog 2009. osporeno je bračno očinstvo na temelju sukladnih iskaza tužene – majke i svjedoka, u kojima se tvrdi da je svjedok otac djeteta, a tuženi - bračni otac nije se odazivao na ročišta.

44 Iznimno, u predmetu III P 412/08, sud je opširno saslušao četiri svjedoka i njihove iskaze opširno „prepričao“ u presudi. Ovi svjedoci nisu bili u izravnoj vezi s očinstvom djeteta, već se radilo o srođnicima i prijateljima bivših bračnih drugova, koji su poprilično slobodno i opširno iskazivali na pravno irelevantne okolnosti privatnog života majke djeteta. Njihovo saslušanje iznenađuje tim više uzme li se u obzir kako su stranke već u tužbi i odgovoru na tužbu učinile nespornim da bivši bračni drug nije otac djeteta, a umješač podneskom izjavio da je on na zapisnik kod Centra za socijalnu skrb priznao očinstvo. Predmet je izniman i utoliko što je najdulje vođen postupak u našem uzorku, koji je potrajao 45 mjeseci, usprkos tomu što već od stadija odgovora na tužbu nije preostalo spornih činjenica. Slijedom navedenog, može se zaključiti kako u ovom postupku nije bilo mjesta izvođenju dokaza salužanjem svjedoka gotovo je suvišno. Sud je bio ovlašten i trebao je, ukoliko je ocijenio potrebnim provjeriti istinitost činjenica koje su stranke i umješač priznali, po službenoj dužnosti odrediti izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem DNK metodom.

45 U dva iznimna slučaja (presude III P 346/08 od 4. ožujka 2009. i III P 403/08 od 10. veljače 2010.) stranke nisu učinile nespornim kako bivši bračni drug nije otac, a da je otac druga stranka. U oba je slučaja s uspjehom izveden dokaz medicinskim vještačenjem DNK analizom.

46 Iznimno, u predmetu III P 117/08 saslušana je u svojstvu svjedokinje dr. Davorka Sutlović, i to baš na okolnosti načina izvođenja medicinskog vještačenja DNK metodom.

moćne brakorazvodne presude kao dokaz prestanka braka, a tri puta zapisnik Centra za socijalnu skrb koji sadrži izjavu o priznanju očinstva. U jednom postupku vođenom radi utvrđenja izvanbračnog očinstva pojavila se pravomoćna presuda o osporavanju bračnog očinstva. Od privatnih isprava dvaput se javlja medicinska dokumentacija, imajući bitnu spoznajnu ulogu, i to jednom nalaz spermograma i jednom nalaz privatno učinjene DNK analize.

U tek 6 od ukupno 30 predmeta iz uzorka je određeno izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem DNK analizom. Radi se o 2 predmeta radi osporavanja bračnog očinstva i utvrđivanja izvanbračnog očinstva, o jednom predmetu radi utvrđivanja izvanbračnog očinstva po osporenom bračnom očinstvu, o jednom predmetu radi osporavanja izvanbračnog očinstva utvrđenog priznanjem i o jednom predmetu radi utvrđivanja izvanbračnog očinstva koje nije povezano s obaranjem predmjeve bračnog očinstva. Nadalje, u jednom predmetu radi osporavanja bračnog očinstva izvođenje dokaza nije uspjelo, jer se tužena nije odazvala zajedno s djetetom. Zajedničko je ovim predmetima da stranke podnescima i stranačkim iskazima nisu učinile nespornom činjenicu očinstva.

U tek petini slučajeva određeno je izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem DNK metodom, pa proizlazi da naša četvrta teza o izvođenju ovog dokaza u više od dvije trećine paternitetskih parnica nije dokazana.

Razlog je u tomu što se u 90% slučajeva iz našeg uzorku radi o osporavanju bračnog očinstva. U svim ovim slučajevima brakorazvodna parnica bila je pravomoćno okončana ili u tijeku. Stranke su podnescima i svojim stranačkim iskazima redovito učinile nespornom činjenicu kako bivši bračni drug nije otac djeteta, ne predlažući medicinsko vještačenje. To je, uz eventualni svjedočki odnosno stranački iskaz osobe koja tvrdi da je otac, sudu bilo dostatno za prihvaćanje tužbenog zahtjeva. Pritom je sud ocjenjivao kako nije potrebno provjeriti činjenice koje su stranke priznale određivanjem medicinskog vještačenja po službenoj dužnosti.

6. RAZLOZI DONOŠENJA NEMERITORNIH ODLUKA

U ovom dijelu rada iznose se i interpretiraju podatci o vrstama odluka donesenih u paternitetskim stvarima u promatranom razdoblju i razlozi donošenja nemeritornih odluka.

Što se tiče vrsta odluka u paternitetskim stvarima, iz uzorka proizlazi da je prvostupajnski odlučeno u:

- 27 paternitetskih parnica iz 2008. godine, od čega je 20 (74,07%) meritornih i 7 (25,93%) nemeritornih odluka,
- 25 paternitetskih parnica iz 2009. godine, od čega je 18 (72%) meritornih i 7 (28%) nemeritornih odluka,
- 8 paternitetskih parnica iz 2010. godine, od čega je 6 (75%) meritornih i 2 (25%) nemeritorne odluke.

Dakle, u našem uzorku ukupno je 16 nemeritornih odluka - 4 rješenja o odbacivanju tužbe (2 zbog nepravovremenosti, 1 zbog nedostatka aktivne legitimacije i 1 zbog pravomoćno presuđene stvari) i 12 rješenja o utvrđivanju povlačenja tužbe.

Ovi podatci govore za pravilnost po kojoj se u četvrtini predmeta godišnje nemeritorno odluči, dok se u oko tri četvrtine donese meritorna odluka. Ovako utvrđena učestalost pojavljivanja navedenih razloga donošenja nemeritornih odluka govori za dokazanost naše četvrte teze o tomu kako je razlog donošenja više od dvije trećine nemeritornih odluka u paternitetskim stvarima procesna dispozicija tužitelja. Rijetko pojavljivanje drugih razloga za donošenje nemeritornih odluka obrazlažemo profesionalnim zastupanjem stranaka u ovim postupcima.

7. ZAKLJUČAK

Možemo zaključiti da je prva teza o udjelu paternitetskih u obiteljskim parnicama manjem od 10%, dokazana nalazom pojavljivanja ovih parnica u prosječno 33 slučaja godišnje, što je prosječno 5,39% godišnje zavedenih obiteljskih parnica.

Druga teza o trajanju postupaka kraćem od dvanaest mjeseci je dokazana uzme li se u obzir prosječno trajanje postupka (10,78 mjeseci za 2008. i 6,01 mjeseci za 2009.) i broj postupaka koji su trajali kraće od 12 mjeseci (14 od ukupno 20 za 2008. i 16 od ukupno 18 za 2009.). No, ne bi bila dokazana korigirala li se prosječno trajanje postupka dosadašnjim trajanjem (31. siječnja 2011.) neriješenih postupaka (12, 63 mjeseci za 2008.).

Treća teza o određivanju izvođenja dokaza medicinskim vještačenjem DNK metodom u više od dvije trećine slučajeva, opovrgnuta je nalazom kako je u svega petinu (6 od ukupno 30 predmeta) uzorkovanih slučajeva određeno izvođenje ovog dokaza.

Četvrta teza kako je u više od dvije trećine slučajeva donošenja nemeritorne odluke razlog procesna dispozicija tužitelja, dokazana je time što se u 12 od ukupno 16 nemeritornih odluka iz uzorka radilo o rješenju o utvrđivanju povlačenja tužbe.

Dovođenje u vezu iznesenih rezultata ovog istraživanja vodi ka zaključku o zadovoljavajućem stanju prvostupanjskih paternitetskih parnica, koje svojim malim udjelom u ukupnoj strukturi parnica, pa i u strukturi obiteljskih parnica, ne predstavljaju veće opterećenje za sustav pravosuđa. Ipak, teza o trajanju postupka kraćem od 12 mjeseci nije dokazana bez zadržke pa tu ima mjesta za pomake na bolje.

Poseban zaključni osvrt iziskuje nalaz malobrojnosti slučajeva u kojima je izveden dokaz medicinskim vještačenjem DNK analizom.

Kao što je već i navedeno, uočena malobrojnost slučajeva u kojima je izveden dokaz medicinskim vještačenjem DNK analizom posljedica je strukturi uzorkovanih paternitetskih predmeta, u kojoj 90% otpada na predmete osporavanja bračnog očinstva između bivših bračnih drugova. Tu prvostupanjski sud nije osjećao potrebu izvoditi druge dokaze, pored toga što bi mu stranke učinile nespornim kako bivši bračni drug nije otac, odnosno kako je otac treća stranka, ukoliko se postupak vodi i radi utvrđivanja izvanbračnog očinstva.

No opravdana je potreba suda provjeriti činjenicu očitstva utvrđenu priznanjem. Kao takvu je uvažava zakonodavac, dajući sudu u ovakvim slučajevima istražne ovlasti.

Tu potrebu opravdava višestruka relevantnost očitstva, i to ne samo u smislu pravnih učinaka nego i onih socijalnih i psiholoških; kao i opasnost od ozbiljnih i teško protupravnih zlouporaba (trgovina ljudima, nasljednopravne manipulacije).

Ipak, u našem uzorku ne nalazimo slučaj u kojem bi sud po službenoj dužnosti odredio izvođenje dokaza medicinskim vještačenjem DNK metodom. Stoga se nameće zaključak da i tu ima prostora za poboljšanja.

Najzad, sve i da na strani suda ostane i najmanja sumnja u očitstvo koje su mu stranke učinile nespornim, zbog spomenute višestruke relevantnosti te činjenice i mogućnosti zlouporaba, sud bi tu sumnju morao otkloniti određivanjem izvođenja medicinskog vještačenja DNK metodom po službenoj dužnosti, pa i na uštrb znatno duljeg trajanja prvostupanjskog postupka.

Summary

SPECIAL FEATURES OF PATERNITY PROCEEDINGS BEFORE FIRST-INSTANCE COURTS

This paper is the result of a research conducted on an authentic sample of first-instance paternity proceedings. The first problem it deals with is the practical role of DNA-paternity tests as irrefutable evidence presented to first-instance courts in paternity proceedings. The latter raises the question if the need for providing any other evidence besides DNA-paternity tests still exists. The second problem poses the engagement level of first-instance courts in these proceedings, taking into account indicative data collected from the authentic sample of first-instance paternity proceedings, such as the total number and duration of the proceedings at the first-instance, as well as types of judicial decisions brought by first-instance courts in these proceedings. With this in mind four research theses are explained, as well as the formation of the authentic sample and research methodology, followed by a brief presentation of regulations on paternity issues and the analysis of the data collected from the authentic sample, in order to validate the research theses.

***Key words:** determination of paternity, challenge of paternity, paternity proceedings, first-instance courts, proving, evidence, DNA - paternity tests.*

Zusammenfassung

DIE BESONDERHEITEN VON ERSTINSTANZLICHEN VERFAHREN IN PATERNITÄTSPROZESSEN

Diese Arbeit ist das Ergebnis einer aufgrund des glaubwürdigen Musters von erstinstanzlichen Paternitätsprozessen durchgeführten Forschung.

Das erste Problem, das geforscht wird, ist die praktische Rolle der Beweisführung mit Hilfe des ärztlichen Gutachtens nach der DNA-Methode in Praxis. Dominante Kraft der Beweisführung mit Hilfe des ärztlichen Gutachten nach der DNA- Methode wird in der Häufigkeit dieser Beweisführung im Vergleich zu anderen Beweisführungen sichtbar.

Das zweite Problem, das geforscht wird, ist das tatsächliche Niveau der Belastung von Rechtspflege durch Paternitätssachen. Die Besonderheit von erstinstanzlichen Verfahren in Paternitätsprozessen wird mit Hilfe der Analyse von aus dem Muster resultierten Ergebnissen über die Nummer und Dauer dieser Prozesse und Arten von Gerichtsentscheidungen festgestellt und erklärt.

Einleitend werden in der Arbeit die Probleme, mit welchen sich die

Forschung befasst, angegeben, und die Thesen der Forschung formuliert, wonach die Gestaltung des glaubwürdigen Musters und die Methodologie der Forschung erklärt wird, einschließlich der kurzen Darstellung des rechtsregulativen Rahmens von Paternitätsprozessen, und, die aus dem Muster gesammelten Daten zu Zwecken der Beweisführung von in der Einleitung formulierten Thesen der Arbeit analysiert werden.

Schlüsselwörter: *Vaterschaftsbestimmung, Vaterschaftsbestreitung, Paternitätsprozesse, Gemeindeggerichte, Beweisführung, ärztliches Gutachten nach der DNA-Methode.*

Riassunto

PECULIARITA' DEI PROCEDIMENTI DI PRIMO GRADO NELLE CONTROVERSIE RELATIVE ALLA PATERNITA'

Il presente lavoro è il frutto di un'indagine condotta in base ad un campione verosimile di procedimenti relativi alla paternità in prima istanza.

Il primo problema che viene esaminato è il ruolo pratico della presentazione delle prove mediante perizie mediche con il test del DNA. L'indiscutibile predominanza della forza probatoria della perizia medica mediante il test del DNA viene osservata alla luce della frequenza con la quale viene eseguito detto esame rispetto agli altri.

Il secondo problema che viene esaminato è il reale sovraccarico dell'apparato giudiziario nelle questioni relative alla paternità. Si constatano e si spiegano le peculiarità del procedimento di primo grado nelle controversie relative alla paternità analizzando il campione di informazioni di cui si dispone quanto al numero ed alla durata di questi processi e circa i tipi di decisioni giudiziali.

Nel lavoro si indicano per ordine i problemi di cui si occupa l'indagine e si formulano le tesi dell'indagine; si spiegano le modalità di formazione del campione e la metodologia dell'indagine unitamente ad una breve illustrazione del quadro normativo dei procedimenti di accertamento della paternità; si analizzano i dati raccolti nel campione al fine di dimostrare le tesi formulate in precedenza.

Parole chiave: *accertamento della paternità, disconoscimento della paternità, processi relativi alla paternità, tribunali conteali, prove, perizia medica mediante test del DNA.*